

एवंजाग्रदवस्थापरीक्षिता सुषुप्तिस्वमयोःस्वरूपमाह इंद्रियाणामिति इंद्रियाण्यष्टौचित्तमनोबुद्धिसहितानिप्राणव्यतिरिक्तानिपंचकर्मैन्द्रियाणिच तेषांसंत्यागात्त्यक्तवास्यस्तक्षेवस्वरूपमात्रेणतदाक्षेत्रज्ञआ
स्तइत्यर्थः नरइतिमूलाज्ञाननाशाभावाज्जीवत्वंदर्शितं ॥ २३ ॥ अव्युपरतमितिच्छेदः ॥ २४ ॥ ननुस्वमेविषयाणामभावात्कथंतद्भानमतआह सात्विकाइति येभावाःभाव्यतेचित्यंतइतिभावाःवासनाम
याविषयायेजाग्रत्प्रसिद्धास्तानेवसात्विकादीन्कर्मयुक्तान्भोगप्रदकर्मयुक्तान्प्रशंसंति स्वमेपीतिशेषः जाग्रद्वासनाएवकर्मोद्भवेस्वमेपिभांतीत्यर्थः ॥ २५ ॥ एतदेवाह आनंदइति आनंदःसुखंकर्मणांसिद्धिरै
श्वर्यं प्रतिपत्तिर्ज्ञानं परागतिःपरैवैराग्यंधर्मोवा धर्मोज्ञानंविरागऐश्वर्यं सात्विकमेतद्रूपमितिसप्तत्युक्तेः सात्विकस्यपुरुषस्यस्मृतिर्निमित्तानिहेतुभूतानानंदादीन्भावान्वासनाःसंश्रयते सात्विकःपुमान्जाग्र

इंद्रियाणांस्वकर्मभ्यःश्रमादुपरमोयदा ॥ भवतींद्रियसंत्यागादथस्वपितिवैनरः ॥ २३ ॥ इंद्रियाणांव्युपरमेमनोऽव्युपरतंयदि ॥ सेवतेविषयानेवतंविद्यात्स्व
प्रदर्शनं ॥ २४ ॥ सात्विकाश्चैवयेभावास्तथातामसराजसाः ॥ कर्मयुक्तान्प्रशंसंतिसात्विकानितरांस्तथा ॥ २५ ॥ आनंदःकर्मणांसिद्धिःप्रतिपत्तिःपरागतिः ॥
सात्विकस्यनिमित्तानिभावान्संश्रयतेस्मृतिः ॥ २६ ॥ जंतुष्वेकतमेष्वेवंभावायेविधिमास्थिताः ॥ भावयोरीप्सितंनित्यंप्रत्यक्षंगमनंतयोः ॥ २७ ॥ इंद्रिया
णिचभावाश्चगुणाःसप्तदशस्मृताः ॥ तेषामष्टादशोदेहीयःशरीरेसशाश्वतः ॥ २८ ॥

द्वासनाहेतुकानानंदादीन्स्वमेस्मरतीतिभावः ॥ २६ ॥ सात्विकस्येत्युपलक्षणत्वेनव्याचष्टे जंतुष्विति सात्विकेषुराजसेषुतामसेषुवाजंतुषुएकतमेषुयेषुकेषुचित्येभावाःयावासनाःविधिकर्मगतिमास्थि
तास्तानेवभावान्स्मृतिःसंश्रयतइतिपूर्वेणसंबंधः सात्विकादिसंस्कारेष्वन्यतमःप्राक्कर्मोपोद्वलितःस्वमेतादृशान्भावान्स्मारयतीत्यर्थः स्मृतिरूपमपितज्ज्ञानंभोगप्रदकर्मवशादेवप्रत्यक्षवदवभातीतिभावः जाग्र
त्स्वमयोरुपपादनफलंदर्शयति भावयोरिति द्वित्वंजात्यभिप्रायं जाग्रद्भावजातीयस्यस्वामभावजातीयस्यचगमनमपसरणंजागरीयभावस्यस्वमेस्वामस्यजागरेचद्वयस्यापिसुषुप्तौप्रत्यक्षंदृष्टं तदेवनित्यमपुन
रावृत्तिस्वभावं ईप्सितंनित्यासुषुप्तिरेवमुक्तिःसैवापेक्षितव्या उच्छेदशीलयोर्भावयोरत्यंतिकोच्छेदस्यापिसंभवादित्यर्थः ॥ २७ ॥ वङ्गयौण्यवदात्मनितयोरनुच्छेदमाशंक्याह इंद्रियाणीति पूर्वोक्तानि
चतुर्दशेन्द्रियाणि त्रयःसात्विकादयोभावाः एतेसप्तदशगुणाःभोक्तुरष्टादशस्यात्मनोभोग्याअतोभोक्तृभोग्ययोःस्वस्वामिभावसंबंधोवङ्गयौण्यवत्तादात्म्याभावादुच्छेदोभवतीत्यर्थः शरीरेसप्तदशात्मिकायाम
विद्यायांप्रविष्टोयोष्टादशःसशाश्वतोभोक्तेत्यर्थः ॥ २८ ॥